

ویژگی‌های حکمران تراز دولت اسلامی از منظر امام خامنه‌ای (مد ظله العالی)

محمد جواد سواری^۱

حمید توانا^۲

محمد جواد ابری^۳

چکیده

چهار دهه از عمر با برکت انقلاب اسلامی می‌گذرد و این نهال در سایه راهبری و ولایت آیت الله خامنه‌ای (حفظه‌الله) به درختی تنومند و پر ثمر بدل گشته است. البته ایشان برای پیمودن کامل مسیر و طی مراحل رشد انقلاب اسلامی تا رسیدن به تمدن اسلامی پنج مرحله را ذکر کرده‌اند و وضعیت کنونی را حالت گذاری برای شکل گرفتن مرحله سوم یعنی تشکیل دولت اسلامی ذکر کرده‌اند. در این موقعیت، با همه موانع و تحریم‌های ظالمانه، شناسایی، جذب، تربیت و بهبود مدیران و حکمرانان کلان جمهوری اسلامی جهت پیمودن این راه، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای می‌یابد.

در این میان استخراج ویژگی‌های این افراد از نگاه معظم‌له (حفظه‌الله) برای ایجاد خودآگاهی، تربیت و بهبود سطح نیروهای فعال در عرصه حکمرانی کشور حیاتی به نظر می‌رسد. بررسی بیانات معظم‌له (حفظه‌الله) در جمع هیئت دولت، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و نیز قوه قضاییه (بیش از ۷۰ سخنرانی) که با روش تحلیل مضمون صورت پذیرفته و در نهایت در قالب یک تقسیم‌بندی حول روایت‌ها و محورهایی که ایشان در بیانات‌شان بدان‌ها پرداخته، جایابی شده‌اند.

^۱ دانشجوی دکتری، معارف اسلامی و مدیریت آموزشی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، معارف اسلامی و مدیریت دولتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد، معارف اسلامی و مدیریت دولتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران

کلیدواژگان

دولت اسلامی، ویژگی‌های حکمران، مقام معظم رهبری، حکمران

۱- مقدمه

انسان به عنوان خلیفه الهی، در مسیر کمال، نیاز به راهنمایی روشننگری خدای سبحان دارد، چون عقل و تجربه کفایت تامین نیازهای هدایت او را نمی‌کند و در آموزه‌های اسلامی، حقایق نهفته است که انسان بدون کمک وحی و مفسران آن، توان رسیدن به آنها را ندارد. «و علمک ما لم تکن تعلم» [۱]

نظریه ولایت فقیه در چهارچوب نگرش الهی به مقوله رهبری و مدیریت و با استفاده از منابع اسلامی، به دنبال طراحی و تحقق نظامند ارتباط بین دین و سیاست در عرصه مدیریت جامعه و نهادهای برخاسته از آن است. [۲]

مدیریت روح یک تشکیلات و اساس آن است؛ مدیریتی که بر پایه اخوت اسلامی و نه قیومت و استعمار غربی و شرقی استوار باشد. مدیریتی که نبوغ‌ها را شکوفا سازد، استعدادها را پرورش دهد و حرکت‌ها را منظم و سریع و همسو و هم‌جهت کند. [۳] همانطور که امام (ره) فرمودند: «شما خودتان را حاکم مردم ندانید، شما خودتان را خدمتگذار مردم بدانید... حکومت، همان خدمتگذاری است.»

با تاسیس نظام جمهوری اسلامی ایران و فراهم شدن زمینه‌های تحقق دولت و جامعه اسلامی، فرصت بی‌نظیری به وجود آمد تا در مسیر شکل‌گیری الگوی پیشرفت و تمدن اسلامی، ابعاد گوناگون رهبری و مدیریت مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، به تدریج و متناسب با شرایط و نیاز جامعه، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی، طراحی و در عرصه عمل به کار گرفته شود. [۴]

تحقق الگوی اسلامی ایرانی در اداره کشور به داشتن مدیران ارشدی وابسته است که اولاً فهم درستی از آن الگو داشته باشند. ثانیاً مقدمات و زمینه‌های تحقق آن را در جامعه سبب شوند. تربیت چنین مدیرانی، یکی از مسائل اصلی اداره جامعه اسلامی است. عوماً نیز اثر و برد سبک، سیره، روش، منش و رفتار انسان، بیشتر از برد گفتار انسان است. [۵]

در این میان اندیشه و آراء رهبران جامعه، کسانی که اندیشه و کنش مدیریتی و سیاسی را همزمان با هم تجربه نموده اند و مهم‌تر اینکه رفتار و کردار و نظرشان بر نظام دینی استوار است در این مجال جایگاه ویژه می‌یابند. متأسفانه تاکنون آراء و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی آن‌گونه که شایسته و بایسته است تبیین نگردیده و جوامع علمی نیز آگاهی چندانی از آن ندارند. [۶]

مدیریت دولتی و تأمین مدیران ارشد نظام جمهوری اسلامی ایران تا به حال با آسیب‌هایی روبه‌رو بوده است. مهم‌ترین این آسیب‌ها عبارت است از: کهنسالی مدیران کشور که در ورود یکباره مدیران انقلابی در ابتدای انقلاب اسلامی و جایگزین نشدن آنان در خلال سال‌های پس از انقلاب ریشه دارد. حلقه بسته مدیران و عدم امکان ورود افراد جدید به حلقه مدیران و ضعف در جانشین‌پروری، نبودن آموزش‌های اثربخش مدیریتی بویژه هنگام خدمت آنان به دلیل مشغله‌های کاری و احساس نیاز نکردن به آموزش، تعریف صحیح نشدن مشاغل مدیریتی و شایستگی‌های لازم برای تصدی آنها، خطای دسترسی در شناسایی و به کار گماری مدیران اجرایی که براساس آن اولین گزینه‌هایی که برای تصدی مشاغل مدیریتی در دسترس ما قرار دارد، معمولاً منصوب می‌شوند نه شایسته‌ترین‌ها، نپیمودن ارتقای شغلی برای تصدی مشاغل مدیریتی، نبودن ساز و کاری مشخص و همراستا برای ارزیابی مدیران از مواردی است که در طراحی نظام تربیتی برای مدیران ارشد باید به آن توجه کرد [۷]

«این نظام سلطه بین‌المللی برای ملت‌ها - نه فقط ملت ما، بلکه [برای هر ملتی که بتواند] - برنامه دارد؛ او هم می‌خواهد نسلی که آینده‌ی این کشور را و این کشورها را می‌سازد، با یک قواره‌ای و با یک شاکله‌ای تربیت بشود که برای او مفید باشد؛ نسلی در کشورها تربیت بشود که فکر او را داشته باشد، فرهنگ او را داشته باشد، نگاه و سلیقه‌ی او را به مسائل جهانی داشته باشد. این نسل تربیت می‌شود، البته با سواد هم می‌شود، محقق هم می‌شود، سیاستمدار هم می‌شود و در کشورهای مختلف [جزو] مسئولان کشور هم می‌شوند. خوب برای یک مجموعه‌ی استعمارگر چه چیزی بهتر از اینکه مسئولان یک کشور، صاحب‌نظران یک کشور و صاحبان رأی در یک کشور، مثل آنها فکر کنند و مثل آنها عمل بکنند؟» (۹۵/۲/۱۳) دیدار با معلمان و فرهنگیان

مهم‌ترین عاملی که در چیستی فرماندهی و مدیریت اثرگذار بوده و سمت و سوی رفتارهای فرماندهان و مدیران را ترسیم می‌کند فرهنگ حاکم بر زندگی فرماندهان و مدیران و سبک فرماندهی و مدیریتی

مستخرجه از آن می باشد چرا که بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد فرهنگ جامعه است. [۸]

از دیدگاه اسلام به طور عام، و در نگاه امام علی (ع) به طور خاص، مدیریت و مسئولیت در حکم امانتی است که به مدیر سپرده می شود تا برای مدتی معین به عنوان مجری یا امانتدار در آن جایگاه انجام وظیفه کند. مدیریت و مسئولیت، امانت‌گرانسگی است که باید به اهلش سپرده شود. [۹]

اهمیت پژوهش:

از زمان شکل‌گیری حکومت پیامبر اسلام (ص) و گسترش اسلام تا دوران معاصر، جان اسلام به نوعی از یکپارچگی و همگویی ذهنی برخوردار بوده است، همگونی عزیز که نتیجه هم‌آوایی نظری بر روی زیر ساخت‌هایی چون جهان‌بینی توحیدی، هدایت و سایر آموزه‌های اسلامی بود، به شکل شگرفی توانمندی تاریخی مسلمانان را جهت شکل‌دهی و بسط تمدن اسلامی افزایش داد. تمدنی که در فرآیند تاریخی خود توانست کوشش‌های فکری و سیاسی و اجتماعی را در ذیل خود جمع و ساماندهی نموده و توأم با ابتکار، نوآوری و خلاقیت، جهان زیست‌متفاوتی را برای بشر بیافریند. این حوزه تمدن موفق گردید در درون خود نظامی از معرفت و یک جهان اخلاقی را شکل دهد تا شهروندان مسلمان به خوبی بتوانند سرفرازانه خود را در چارچوب آن تعریف نمایند. اما این حوزه تمدنی در سیر تاریخی خود به تدریج با چالش‌هایی روبرو گشت و نتوانست به شکل موثر و دائمی به باز تولید عناصر خود بپردازد. تردیدی نیست که عواملی چه از درون و چه از بیرون جهان اسلام در بهم‌پاشیدگی این تمدن اثر گذار بودند.

«خط کَلّی نظام اسلامی چیست؟ اگر بخواهیم پاسخ این سؤال را در يك جمله ادا کنیم، خواهیم گفت خط کَلّی نظام اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی است. این يك پاسخ کَلّی و قابل توضیح و تشریح. البته این که در مقابل تمدن کنونی بشر - یعنی تمدن مادّی غرب - می‌تواند تمدن دیگری مطرح شود یا نه و این تمدن برای پیدایش خود و سپس برای ماندگاری و استواری خود، از چه عناصر و از چه عواملی کمک

خواهد گرفت، در این باره سخن‌ها هست.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه - ۱۳۷۹/۰۷/۱۴)

تا کنون حدود ۴ دهه از ظهور دولت اسلامی می‌گذرد. ولی به علت نقصان در طرح ریزی برای تربیت زمامداران و کارگزاران جمهوری اسلامی، انقلاب اسلامی مسیر تکامل و رشد خویش را به طور کامل نمی‌پیماید.

امروزه اعتقاد این است که منابع انسانی از مهمترین سرمایه‌های هر مجموعه‌ای به شمار می‌رود. در این زمینه توافق وجود دارد که هر فردی نمی‌تواند در هر زمان و در همه جا عملکرد مطلوب داشته باشد. لذا برای ایفای نقش اثربخش و کارا در هر شغلی وجود سهمی از استعدادهای عمومی و استعدادهای اختصاصی ضروری است [۱۰]

«نقش‌آفرینان اصلی در این عرصه چه کسانی هستند؟ ... نقش‌آفرینان اصلی در این جا چه کسانی هستند؟ اولاً باید معلوم باشد که این حرکت عظیم نظام اسلامی و حرکت به سمت آن آینده‌ی آرمانی - که ایجاد تمدن اسلامی است؛ یعنی تمدنی که در آن، علم همراه با اخلاق است؛ پرداختن به مادیات، همراه با معنویت و دین است؛ و قدرت سیاسی، همراه با عدالت است - یک حرکت تدریجی است. البته پُرهیجان است؛ اما هر کس بداند چه کار می‌کند. هر قدمی که برمی‌دارد، برای او هیجان‌انگیز است؛ اما این کار عظیم و ماندگار تاریخی، این کاری که سر و کارش با نسلها و قرن‌هاست، این را نباید با کارهای دفعی، جزئی و شعاری اشتباه کرد. این کاری است که باید گام به گام، هر گامی محکمتر از گام قبل، با نگاه دقیق نسبت به هر قدمی که برمی‌داریم و با دید نافذ نسبت به مسیری که طی می‌کنیم، همراه باشد.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه - ۱۳۷۹/۰۷/۱۴)

با توجه به این بیانات در واقع هر نهاد و مجموعه‌ای در انقلاب اسلامی باید متوجه به آینده آرمانی و اهداف کلان انقلاب اسلامی بوده و طراحی‌های خود را متناسب با این امر نظم و نسق دهد. بی‌شک توجه به این اهداف اعلام شده توسط امام و پیشرو در این مسیر ما را در جهت برنامه‌ریزی دقیق‌تری می‌رساند.

«برای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر - دو عنصر اساسی الزم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان. ... حال در آنجایی که فکر و انسان باید تولید شود، ببینید نقش‌آفرینان چه کسانی

هستند. ... بدون شک مدیران جامعه جزو نقش‌آفرینانند؛ سیاستمداران جزو نقش‌آفرینانند.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه - ۱۴/۰۷/۱۳۷۹)

ادبیات پژوهشی

در این پژوهش با توجه به تکیه بر دو عنصر حکمران و حکمرانی در نظام اسلامی و نیز بحث دولت اسلامی با توجه به ۵ مرحله تبیین شده از سوی مقام معظم رهبری جهت نیل به تمدن اسلامی می‌پردازیم.

حکمرانی:

حکمرانی به طور انتزاعی به تمام فرآیندهای اداره اطلاق می‌شود که تمرکز بر نهادهای رسمی دولت را کم رنگ می‌کند. این مسئله از طریق به رسمیت شناختن فعالیت‌هایی متنوع تر انجام می‌شود که از میان برنده مرز حکومت و جامعه اند. [۱۱] واژه «حکومت» به کلیه ساختارها، نهادها و سازمانهای دولتی اشاره دارد که به طور رسمی مسئول تنظیم خط مشیهای عمومی و ارائه خدمات به جامعه اند. به عبارت دیگر حکومت دربرگیرنده تمامی سازمانها و نهادهای بخش عمومی است و تمامی قوای تفکیک شده (مجریه، مقننه، قضاییه) و سازمانهای متبوع آنها را دربر می‌گیرد [۱۲]. در این میان به کسانی که حکمرانی داخلی و خارجی را در یک حکومت و بر یک حکومت اعمال می‌نمایند حکمرانان آن حکومت به شمار می‌آیند. در این پژوهش حکمران به معنی مسئولین کشوری و لشکری اتخاذ شده که در بستر حکمرانی جمهوری اسلامی می‌توانند نقش بسزایی ایفا نمایند. رهبر انقلاب تیرماه سال ۶۹ در این باره می‌فرماید: «دستگاه مدیریت جامعه صالح و سالم باشد، خطاهای متن جامعه قابل اغماض است و در مسیر جامعه مشکلی به وجود نخواهد آورد؛ اما اگر مدیریت جامعه و رأس جامعه از صلاح و سلامت و عدل و تقوا و ورع و استقامت دور باشد، ولو در میان مردم صلاح هم وجود داشته باشد، آن صلاح بدنه‌ی مردم نمیتواند این جامعه را به سرمنزل مطلوب هدایت کند؛ یعنی تأثیر رأس قلّه و رأس هرم و مجموعه‌ی مدیریت و دستگاه اداره‌کننده در یک جامعه این قدر فوق‌العاده است. این است که ما روی مسئله‌ی غدیر این قدر تکیه میکنیم.»

دولت اسلامی:

برای تشریح بهتر تمدن باید تعاریف مناسبی از این واژه در هر دو وجه لفظی و مفهومی ارائه کرد. در توضیح ابعاد هستی‌شناختی تمدن تعاریف متعددی ارائه شده است که هر یک در واقع بر وجهی خاص و کارکردی ویژه از تمدن تاکید داشته‌اند. ساموئل هانتینگتون اندیشمند معاصر غربی تمدن را بالاترین گروه بندی فرهنگ و گسترده‌ترین سطح تمدن فرهنگی بر می‌شمرد. هنری لوکاس نیز تمدن را پدیده‌ای در هم تنیده دانسته که همه رویداد های اجتماعی، اقتصادی، و حتی هنر و ادبیات را در بر می‌گیرد. دانشمندان مشرق زمین هم تعاریف خاصی را مطرح کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان به تعریف ابن خلدون در این زمینه پرداخت که تمدن را به معنای اجتماعی شدن انسان دانسته است. برخی نیز تمدن را فرآیند حاصل تعالی فرهنگی و پذیرش نظم اجتماعی دانسته که فرد از مرحله بادیه نشینی خارج و در شاهراه نهادینه سازی امور اجتماعی قدم می‌گذارد. [۱۳]

تمدن به مجموعه دست آوردهایی اطلاق می‌شود که زمینه علمی و هنری بشر نظیر معماری، نقاشی، ادبیات، مجسمه سازی، موسیقی، فلسفه و علوم را در بر می‌گیرد و به موفقیت‌هایی اطلاق می‌شود که قومی در ایجاد و تداوم کنترل خویش بر محیط زیست طبیعی و انسانی کسب می‌کند. [۱۴]

سال ۱۳۷۹، آغاز طرح بحث مهم فرآیند تحقق اهداف اسلامی است که از سوی مقام معظم رهبری طرح شده است. هرچند ایشان در سال ۱۳۷۰ با اشاره فرمودند: «ما توانستیم حصار را بشکنیم و مانع را از سر راه حرکت به سمت دولت اسلامی و جامعه اسلامی و دنیای اسلامی برداریم. این طرح که پنج مرحله از مبحث فرآیند را به طور وضوح بیان می‌کند، صرفاً به چپستی، چرایی و چگونگی تحقق آن اکتفا نمی‌کند، بلکه ایشان به طور ضمنی نظریه دولت اسلامی را در کنار ترسیم وضعیت مطلوب دولت و کشور اسلامی ارائه می‌کنند، [۱۳] مراحل پنجگانه فرآیند تحقق اهداف اسلامی عبارت‌اند از:

« انقلاب یعنی دگرگونی بنیادی.... هر تحولی هم معنایش انقلاب نیست؛ انقلاب آن جایی است که پایه‌های غلطی برچیده می‌شود و پایه‌های درستی به جای آن گذاشته می‌شود. این قدم اول است. انقلاب که تحقق پیدا کرد، بلافاصله بعد از آن، تحقق نظام اسلامی است. نظام اسلامی، یعنی طرح مهندسی و شکل کلی اسلامی را در جایی پیاده کردن. مثل این که وقتی در کشور ما نظام سلطنتی استبدادی فردی موروثی اشرافی وابسته برداشته شد، به جای آن، نظام دینی تقوایی مردمی‌گزینه‌ی جایگزین می‌شود؛ با همین شکل کلی که قانون اساسی برایش معین کرده، تحقق پیدا می‌کند؛ یعنی نظام اسلامی. بعد از آن

که نظام اسلامی پیش آمد، نوبت به تشکیل دولت اسلامی به معنای حقیقی می‌رسد؛ یا به تعبیر روشن‌تر، تشکیل منش و روش دولتمردان - یعنی ماها - به گونه اسلامی؛ چون این در وهله‌ی اول فراهم نیست؛ بتدریج و با تلاش باید به وجود آید. مسؤولان و دولتمردان باید خودشان را با ضوابط و شرایطی که متعلق به یک مسؤول دولت اسلامی است، تطبیق کنند. یا چنان افرادی - اگر هستند - سر کار بیایند؛ یا اگر ناقصند، خودشان را به سمت کمال در آن جهت حرکت دهند و پیش ببرند. این مرحله سوم است که از آن تعبیر به ایجاد دولت اسلامی می‌کنیم.

(نمودار شماره ۱، سیر حرکت برای نیل به تمدن اسلامی)

دولت به معنای عام، نه به معنای هیأت وزرا؛ یعنی قوای سه‌گانه، مسؤولان کشور، رهبری و همه. مرحله‌ی چهارم - که بعد از این است - کشور اسلامی است. اگر دولت به معنای واقعی کلمه اسلامی شد، آن‌گاه کشور به معنای واقعی کلمه اسلامی خواهد شد؛ عدالت مستقر خواهد شد؛ تبعیض از بین خواهد رفت؛ فقر بتدریج ریشه‌کن می‌شود؛ عزت حقیقی برای مردم به وجود می‌آید؛ جایگاهش در روابط بین‌الملل ارتقاء پیدا می‌کند؛ این می‌شود کشور اسلامی. از این مرحله که عبور کنیم، بعد از آن، دنیای اسلامی است. از کشور اسلامی می‌شود دنیای اسلامی درست کرد. الگو که درست شد، نظایرش در دنیا به وجود می‌آید.» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۷۹/۰۹/۱۲)

روش پژوهش

با توجه به این که این پژوهش دارای ماهیتی اکتشافی بوده، در آن از رهیافت کیفی بهره برده شده است. در میان انواع روش‌های کیفی، این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت گرفته است چرا

که این روش یکی از کارآمدترین و در عین حال ساده ترین روش های تحلیل کیفی به حساب می آید. این روش پژوهشگر را قادر می سازد که داده های پراکنده را به مجموعه ای منسجم و یکپارچه تبدیل کند. [۱۵]

«از تحلیل مضمون می توان به خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده های کیفی استفاده کرد.»

[۱۶]

جدول شماره ۱: مراحل گام به گام فرایند تحلیل مضمون و تحلیل شبکه مضامین

مرحله	گام	اقدام
تجزیه و توصیف متن	۱- آشنا شدن با متن	- مکتوب کردن داده ها (در صورت لزوم)
		- مطالعه اولیه و مطالعه مجدد داده ها
	۲- ایجاد کدهای اولیه	- نوشتن ایده های اولیه
		- پیشنهاد چارچوب کدگذاری و تهیه قالب مضامین
تشریح و تفسیر متن	۳- جستجو و شناخت مضامین	- تفکیک متن به بخش های کوچک تر
		- کدگذاری ویژگی های جالب داده ها
	۴- ترسیم شبکه مضامین	- تطبیق دادن کدها با قالب مضامین
		- استخراج مضامین از بخش های کد گذاشته متن
		- پالایش و بازبینی متن
		- بررسی و کنترل همخوانی مضامین با کدهای مستخرج
		- مرتب کردن مضامین

مرحله	گام	اقدام
		- انتخاب مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر
		- ترسیم نقشه (های) مضامین
		- اصلاح و تأیید شبکه (های) مضامین
	۵- تحلیل شبکه مضامین	- تعریف و نام‌گذاری مضامین
		- توصیف و توضیح شبکه مضامین
		- تلخیص شبکه مضامین و بیان مختصر و صریح آن
		- استخراج نمونه‌های جالب داده‌ها
ترکیب و ادغام متن	۶- تدوین گزارش	- مرتبط کردن نتایج تحلیل با سؤالات تحقیق و مبانی نظری
		- نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

داده‌های این پژوهش با استفاده از شیوه جستجوی کلیدواژه‌ای و متن کاوی استخراج شده است. داده‌های حاصل طی سه مرحله کدگذاری توصیفی، تحلیلی و یکپارچه‌ساز مورد تحلیل واقع شده است.

کدگذاری توصیفی

داده‌های اولیه که در این پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری با هیئت دولت، قوه مقننه، قوه قضاییه و نیز سخنرانی‌های مرتبط به مدیریت جهادی می‌باشند.

با مطالعه، فیش برداری و تحلیل بیش از ۷۰ دیدار مقام معظم رهبری با سه قوه ایراد کرده بودند و در نهایت مضامین اولیه استخراج شد.

دغدغه و هم‌پژوهشگران در این مسئله براین اصل بنا شده بود که تا حد امکان تغییری در خط کلی فرمایشان مقام معظم رهبری ایجاد ننموده و سیر منطقی معظم له حفظ گردد. فلذا برای برآورده شدن این خواسته، یافتن روایت‌ها و محورهای کلی موجود در صحبت‌های معظم له که دیگر ویژگی‌ها حول آن محورها شکل گرفته اند استخراج و در ربط و نسبت با آن محورهای کلی تعریف شده‌اند.

هر کدام از آن محورهای اصلی به عنوان مضامین سازمان دهنده معرفی شده و دیگر ویژگی‌های استخراج شده نیز به عنوان مفاهیمی سازمانده می‌باشند که در جداول بدان‌ها اشاره شده است. سپس مضامین سازمان دهنده با هم تجمیع، جایابی و به مشخص شدن ربط و نسبت آنها با بیانات ایشان پرداختیم. با توجه به روش مطرح شده در میان ۱۷۷ مضمون پایه غیر تکراری (در کل ۲۱۹ مضمون) از این سخنرانی‌ها استخراج گردید.

کدگذاری تفسیری

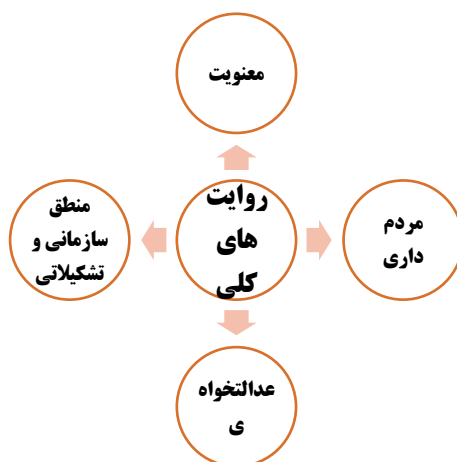
در مرحله دوم از فرایند تحلیل مضمون، با مقایسه مستمر و چندین باره مضامین پایه تولید شده در مرحله پیشین، مضامین سازمان دهنده ایجاد گشتند. برای تولید مضامین سازمان دهنده چندین مضمون پایه که به لحاظ معنی و مفهوم با هم انسجام و همخوانی دارند در ذیل یک مضمون سازمان دهنده جمع می‌شوند. در این پژوهش به علت استفاده از مضامین این جداول به ارائه و نمایش این مطالب می‌پردازیم.

یکپارچه سازی مضامین

در سومین و آخرین مرحله از فرایند تحلیل مضمون، به دسته‌بندی مضامین شکل گرفته از داده‌های به دست آمده می‌پردازیم. جدول زیر نشان دهنده دسته بندی مفهومی مضامین سازمان دهنده است. که این فرآیند را در جداول زیر مشاهده می‌کنید. کاری که در این پژوهش صورت گرفته این است که علاوه بر ویژگی‌ها، به استخراج فرصت‌هایی اقدام شده است که در این میان می‌توانند مسیر حکمران را جهت اعمال اقتدار و حکمرانی خویش یاری‌گر باشند و باید همواره به آنها چشم دوخته باشد که یا از این عوامل به عنوان نقطه قوتی استفاده برده و یا اینکه آنها را در مسیر خویش ایجاد نماید.

دسته دیگر از مؤلفه‌های استخراجی نیز به عنوان موانعی فهم شده‌اند که می‌توانند مانع از اعمال حکمرانی توسط مسئولین و حکمرانان شوند که در جداول پایین نیز بدان‌ها اشاره شده است.

چهار روایت کلی از صحبت‌های مقام معظم رهبری استخراج شد. استخراج این روایت‌ها به این منوال بود که در مطالعه و بررسی هر کدام از بیانات ایشان، این امر مورد دقت قرار می‌گرفت که معظم له کدام محورهای اصلی را در صحبت‌هایشان مورد بررسی قرار می‌دهند. بعد از بررسی بیانات روایت‌های کلی زیر استخراج شد:

نمودار شماره ۲: روایت‌ها و محورهای کلی بیانات با مسئولین جمهوری اسلامی

به این منوال با استخراج ویژگی‌های ذیل هر روایت، فرصت‌هایی که در این مسیر به حکمران در رسیدن به هدفش یاری می‌رساند و نیز موانعی که مانع از اعمال حکمرانی او می‌گردد استخراج شد. و در جدول‌ها به شیوه ارائه شده قابل مشاهده می‌باشد. در تحلیل این مولفه‌ها باید این موارد را در یک فرآیند کلی بایک دیگر مورد تحلیل بررسی قرار داد به این منوال که هر ویژگی در کنار دیگر موانع و فرصت‌هایی معنا پیدا می‌کند. البته نباید از ذکر این نکته غافل شد که در این بررسی‌ها به ذکر ویژگی‌های این مسئولیت از نگاه مقام معظم رهبری نیز پرداخته شده است.

تحلیل داده‌ها:

در این مسیر پژوهشی پس از جمع آوری مضامین پایه شروع به دسته بندی و تقسیم بندی آنها به مضامین کلان تری نمودیم و آنها را در قالب جدول هایی طراحی و در معرض نمایش قرار دادیم؛ در پایین می توان به سه جدول استخراجی از این پژوهش اشاره نمود که یکی بحث ویژگی ها، دیگری موانع موجود بر مسیر اعمال حکمرانی حکران و در نهایت فرصتها و نقاط قوت موجود برای اعمال اقتدار توسط حکمرانان مورد بررسی قرار می گیرد.

نمودار شماره ۲: ویژگی های مسئولان و حکمرانان از منظر مقام معظم رهبری

نعمتی الهی	مسئولیت	معنویت
سخت و سنگین		
گذرا		
امانت		
فرصتی برای تقرب به خدا		
سلامت اعتقادی و اخلاقی	فسادستیزی	
انس با خدا		
رعایت تقوا		
شجاعت و قاطعیت در بیان حق		
ترویج شعار عدالتخواهی		
شجاعت و صراحت در برخورد با فساد		
اهل تجزیه و تحلیل اجتماعی		
برخورد قاطع با فساد		
حساسیت نسبت به ثروت ملی		
اهتمام به ارتباط مستقیم با مردم		مردمی بودن

روحیه پاسخگویی	منطق سازمانی و تشکیلاتی	مسئول (حکمران)	ویژگی
توانمند در پاسخگویی به شبهات			
ساده زیستی			
نزدیک تر شدن به طبقات ضعیف جامعه			
صراحت و صداقت در پاسخگویی			
روحیه انتقادپذیری			
سعه صدر در شنیدن انتقادات			
تعامل نظام مند با نخبگان			
استفاده از فرصت‌ها			
عمل به وعده‌ها			
با انرژی و خستگی ناپذیری			
مسئولیت پذیری			
مواجهه کارشناسانه با مشکلات			
تعامل و استفاده از نخبگان			
داشتن حکمت در تصمیم‌گیری			
مشاهده واقعیت‌های کشور از نزدیک			
شایسته سالاری در انتخاب زیردست			
علاقهمند بودن به نظام			
استفاده از تجربه گذشتگان			
تربیت جانشین			
استمرار در پیگیری تا حصول نتیجه			

نظارت مستمر			
-------------	--	--	--

ابتدا باید دانست که نگاه مقام معظم رهبری به ویژگی های بستری که حکمران در آن قرار می گیرد چیست. به نظر می رسد تحلیل بستر و موقعیت خود می تواند سوق دهنده و جهت دهنده مسئولین و حکمرانان به سمت و سوهایی است که نمی توان آن را ساده تحلیل نمود. ایشان ویژگی این موقعیت را نعمتی الهی، سخت و سنگین، گذرا و امانتی معرفی میکنند در دستان حکمران که باید این فرصت را غنیمت شمارند و بار و توشه نزدیکی به خداوند را در آن جمع آوری نمایند. در ادامه نیز می توان به فرصت ها و نقطه قوت هایی اشاره نمود که حکمران در مسیر خویش می تواند از آنها یاری جوید که عبارتند از:

جدول شماره ۳: فرصت ها و قوت های مسیر حکمرانی از منظر مقام معظم رهبری

اعتقاد به کمک الهی	معنویت	
کار و تلاش با نیت الهی		
کنترل ارتباطات و نزدیکان		
فضای رعب در میان مفسدین	عدالت خواهی	
شناسایی ساختارهای فسادزا		
کم بودن فاصله با طبقات ضعیف جامعه	مردم مداری	
اطلاع رسانی فعالیتها		
رسانه ملی و مطبوعات		
توصیه های علما		
نگاه موهبت بودن نقد		
امید آفرینی در جامعه		

نخبگان همدل		فرصت‌ها
صحت سنجی اطلاعات ورودی به سازمان	منطق سازمانی و تشکیلاتی	
استدلال قوی		
اشراف میدانی بر مشکلات		
پیگیری مستمر کارها		
مدیران ورزیده		
روش‌ها و تدابیر علمی		
تجربه مدیران و معاونان قبلی		
گزارش گرفتن از زیر دست		

در قسمت دیگر نیز به بیان موانعی می‌پردازیم که به عنوان نقطه ضعف یا تهدیدی در مسیر حکمرانان تعریف می‌شود. هر چند شناخت ویژگی‌های حکمران ما را بسیار یاری می‌دهد ولی عدم توجه به محیطی که قرار است در آن به فعالیت پردازد ممکن است او را با مشکلاتی مواجه نماید. فلذا توجه به این موانع در مسیر حکمرانان شاید ضروری به نظر برسد:

جدول شماره ۴: موانع موجود در مسیر حکمرانی از منظر مقام معظم رهبری

بی توجهی به معنویات	معنویت	
استمداد از غیر از خدا در کارها		
نگاه مصون بودن از انحراف		
تعریف و تمجیدهای دیگران		
هوای نفس فردی و گروهی		

عدالتخواهی	نمود اشرافی گری در مسؤولان بالای کشور (اشرافی گری حلال)	مانع
	تجمل گرایی	
مردم مداری	ضعف در روابط عمومی	
	ترسیدن از نقدها	
	عدم توجه به انتقادات به علت تخریب های موجود	
	تصور دشمن بودن منتقدان	
	ناامیدی در اثر نقدها	
	کاهش انگیزه در طول خدمت	
	عدم حضور در بین مردم	
منطق سازمانی و تشکیلاتی	بی اعتنائی به کار کارشناسی	
	بررسی مشکلات به دور صحنه واقعی	
	ترس از موانع	
	بزرگ نمایی مانع	
	بی حالی و کم انگیزگی	
	تصور رقیب بودن برای جانشین	
	ابراز بی اعتمادی نسبت به زیردستان	

هر کدام از جدول های زیر را باید در در تلفیق با دیگر جدول ها به تحلیل نشست. در تحلیل این ویژگی ها می توان اینگونه نوشت که در مفهوم معنویت مقام معظم رهبری بر سلامت اعتقادی و اخلاقی، انس با خدا و رعایت تقوا بسیار تأکید می نمایند و از طرفی از جمله فرصت هایی که می توانند حکمران را در این مسیر یاری رسانند اعتقاد به کمک الهی، کار و تلاش با نیت الهی و نیز کنترل ارتباطات و نزدیکان می باشد تا او را از مسیر تقوای الهی دور نسازند.

در ویژگی‌های عدالتخواهی حکمران ذکر این ویژگی‌ها توسط معظم له محل تأمل می‌باشد که شجاعت و قاطعیت در بیان حق، ترویج شعار عدالتخواهی، شجاعت و صراحت در برخورد با فساد، اهل تجزیه و تحلیل اجتماعی، برخورد قاطع با فساد و حساسیت نسبت به ثروت ملی می‌باشد که به صورت مفصل‌تری به توضیح آنها می‌پردازند. فرصت‌هایی که در این میان برای محور عدالت خواهی وجود دارد عبارتند از: ایجاد فضای رعب در میان مفسدین و شناسایی ساختارهای فسادزا و مقابله با آنها از جمله فرصت‌هایی هستند که امر حکمرانی را تسهیل می‌نمایند. موانعی که در این بخش قابل طرح هستند عبارتند از: نمود اشرافی‌گری در مسئولان بالای کشور (اشرافی‌گری حلال) و تجمل‌گرایی می‌باشد که مقام معظم رهبری از آن بسیار نپسند می‌کنند که یکی از علت‌های آن را ایجاد فرهنگ رقابت و مسابقه در جامعه برای رسیدن به مادیات می‌دانند.

از دیگر ویژگی‌هایی که مقام معظم رهبری برای حکمران و مسئولان کشوری ذکر می‌کند مردم‌داری آنهاست. این محور شاید محور جامعی باشد که ویژگی‌های جزئی‌تر دیگری را نیز در برگیرد که عبارت‌اند از: اهتمام به ارتباط مستقیم با مردم، روحیه پاسخگویی، توانمند در پاسخگویی به شبهات، ساده‌زیستی، نزدیک‌تر شدن به طبقات ضعیف جامعه، صراحت و صداقت در پاسخگویی، روحیه انتقادپذیری، سعه صدر در شنیدن انتقادها، تعامل نظام‌مند با نخبگان، استفاده از فرصت‌ها. البته شاید مهم‌ترین مؤلفه در صحبت ایشان که با تعداد بیشتری آن را ذکر نموده‌اند بحث پاسخگویی مسئولین و حکمرانان به مردم جامعه به مثابه صاحبان اصلی این انقلاب می‌باشند.

نقطه قوت‌ها و فرصت‌هایی که در ارتباط با این محور در بیانات معظم له ذکر شده‌اند عبارت‌اند از کم بودن فاصله با طبقات ضعیف جامعه، اطلاع‌رسانی فعالیتها، رسانه ملی و مطبوعات، توصیه‌های علما، نگاه موهبت‌بودن نقد، امیدآفرینی در جامعه، نخبگان همدل. اینها همه مواردی هستند می‌توان از آنها جهت اعمال حکمرانی و اقتدار موثر استفاده جست و از طرفی برخی موانع نیز در این میان قابل طرح می‌باشند که عبارتند از: ضعف در روابط عمومی، ترسیدن از نقدها، عدم توجه به انتقادها به علت تخریب‌های موجود، تصور دشمن‌بودن منتقدان، ناامیدی در اثر نقدها، کاهش انگیزه در طول خدمت،

عدم حضور در بین مردم. اینها موانعی هستند که مانع از به عرصه عمل رسیدن ویژگی مردم داری حکمران در نظام جمهوری اسلامی می شوند.

در نهایت مقام معظم رهبری تأکید ویژه‌ای بر تشکیلات مداری در بیانات شان ویژه حکمرانان و مسئولین کشوری دارند. ایشان این محور را با ویژگی‌هایی بیان می کنند که به تعبیری منطق سازمانی و تشکیلاتی است و عبارت است از: عمل به وعده‌ها، با انرژی و خستگی ناپذیری، مسئولیت پذیری، مواجهه کارشناسانه با مشکلات، تعامل و استفاده از نخبگان، داشتن حکمت در تصمیم‌گیری، مشاهده واقعیت‌های کشور از نزدیک، شایسته‌سالاری در انتخاب زبردست، علاقه مند بودن به نظام، استفاده از تجربه گذشتگان، تربیت جانشین، استمرار در پیگیری تا حصول نتیجه، نظارت مستمر. این ویژگی هر کدام در منظومه صحبت های معظم له به طور عمیق و با بیان شیوا طرح و بررسی شده است.

از طرفی دیگر در مقابله این ویژگی ها فرصت ها و نقاط قوتی وجود دارد که می توان از جمله آنها صحت سنجی اطلاعات ورودی به سازمان، استدلال قوی، اشراف میدانی بر مشکلات، پیگیری مستمر کارها، مدیران ورزیده، روش ها و تدابیر علمی، تجربه مدیران و معاونان قبلی، گزارش گرفتن از زیر دست را برشمرد و از طرفی دیگر از جمله موانعی در مسیر اعمال اقتدار حکمرانان وجود دارد نیز عبارت است از: بی اعتنائی به کار کارشناسی، بررسی مشکلات به دور صحنه واقعی، ترس از موانع، بزرگ نمایی مانع، بی حالی و کم انگیزگی، تصور رقیب بودن برای جانشین، ابراز بی اعتمادی نسبت به زیردستان.

نتیجه‌گیری:

در قسمت نهایی پژوهش باید این امر را خاطر نشان ساخت که ویژگی ها در ربط و نسبت با موانع و نقاط قوت از طرف دیگر با مبانی و اصول مطرح شده توسط مقام معظم رهبری قابل طرح و فهم است. از طرفی دیگر با احصاء دقیق ویژگی ها و با توجه به اصول و مبانی مطرح شده، می توان مسیر و راه های دست یابی به چنین ویژگی هایی را نیز استخراج نمود. البته این مسیر نیازمند شاخص گذاری و طراحی سنجه هایی جهت نیل به چنین هدفی می باشد.

اگر بخواهیم پژوهش در این زمینه فقط جنبه علمی صرف به خود نگیرد و به عرصه عمل نیز نزدیک شود باید این امر را به مثابه منظومه‌ای تعریف نمود و هر سازمانی آن را ویژه وضعیت و شرایط خاص خود بومی سازی نماید و فرآیندهای خویش را بر اساس آن تعریف نماید.

فهرست منابع

- [۱] مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۹۱، مدیریت و فرماندهی در اسلام، قم: نسل جوان
- [۲] سبحانی، محمد قاسم، ۱۳۹۷، فرماندهی و مدیریت اسلامی راه جویی از اندیشه و آراء حضرت امام خامنه ای، تهران: مرکز باقر العلوم سپاه
- [۳] مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۹۱، مدیریت و فرماندهی در اسلام، قم: نسل جوان
- [۴] سبحانی، محمد قاسم، ۱۳۹۷، فرماندهی و مدیریت اسلامی راه جویی از اندیشه و آراء حضرت امام خمینی، تهران: مرکز باقر العلوم سپاه
- [۵] کشاورزر، رضا؛ جعفری، سید عبدالله؛ عبدالحسینی، حسین؛ مقیسه، رضا؛ مقصودی، مسلم؛ ۱۳۹۶، راه های تقویت سبک فرماندهی و مدیریت، تهران: مرکز باقرالعلوم سپاه
- [۶] مظفری، آیت، ۱۳۸۶، اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری (مجموعه مقالات)، قم: زمزم هدایت
- [۷] احمدی، سید علی اکبر؛ رجیبی دوانی، محمدحسین؛ امینی، محمدتقی؛ عرب اسدی، حسین؛ ۱۳۹۵، طراحی الگوی مدیریت علوی برای تربیت مدیران ارشد نظام جمهوری اسلامی ایران، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی سال بیست و چهارم، شماره ۳۲
- [۸] بابائی طلائی، محمد باقر، ۱۳۹۶، فرماندهان و مدیران علوی (شایستگی ها، بایستگی ها و قابلیت های)، تهران: مرکز باقرالعلوم سپاه
- [۹] خدمتی، ابوطالب؛ پیروز، علی آقا؛ شفیعی، عباس، ۱۳۸۲، مدیریت علوی، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه
- [۱۰] یوسفی، رسول؛ اکبری، بهرام، ۱۳۹۶، تبیین بایسته های مدیران سیاسی مبتنی بر رهیافت مدیریت جهادی، مدیریت اسلامی سال ۲۵ شماره ۲
- [۱۱] بور، مارک، ۱۳۹۷، ترجمه: عرفان مصلح و زهره کریم میان، تهران، نشر کرگدن، ص ۹
- [۱۲] امامی، سیدمجتبی؛ جوادی، مجتبی؛ مخدومی، احمد؛ ۱۳۹۸، نظریه های حکمرانی از مفهوم تا واقعیت اجتماعی، تهران، مرکز رشد دانشگاه امام صادق ع در حال چاپ

- [۱۳] ولی، وحید، ۱۳۹۷، حکمرانی مدرسه، تهران، دانشگاه امام صادق ع
- [۱۴] درخشه، جلال، ۱۳۹۰، آفاق تمدن انقلاب اسلامی، تهران، دانشگاه امام صادق، ص ۵۹
- [۱۵] کلاو، بی؛ طلوع، محمود، ۱۳۷۰، ظهور و سقوط تمدن: به ویژه در مغرب زمین، تهران، بدر
- [۱۶] مهری، کریم، ۱۳۹۵، دولت اسلامی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری: روش نظریه پردازی داده بنیاد، مجله دانش سیاسی، سال دوازدهم شماره ۲
- [۱۷] عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخزاده، محمد، ۱۳۹۰، تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، اندیشه راهبردی مدیریت، دوره ۵، شماره ۲
- [۱۸] شیخ زاده، محمد، ۱۳۹۴، سبک رهبری خدمتگذار الگویی متعالی برای فرماندهی و مدیران، تهران: مرکز باقرالعلوم سپاه
- [۱۹] گودرزی، اکرم؛ گمینیان، وجیه؛ ۱۳۸۱، اصول و مبانی و نظریه‌های جو و فرهنگ سازمانی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان
- [۲۰] احمدیان، علی اکبر، ۱۳۹۳، مدلسازی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از بیانات مقام معظم رهبری، مجله سیاست دفاعی سال بیست و دوم، شماره ۸۷
- [۲۱] افتخاری، اصغر؛ باباهادی، محمدباقر، ۱۳۹۸، اهری‌ها و سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، راهبرد، سال بیست و هشتم شماره ۹۰
- [۲۲] امینی، ابراهیم، ۱۳۸۴، اسلام و تعلیم و تربیت، قم: بوستان
- [۲۳] جمع مؤلفان، ۱۳۹۸، شرح هفت خطبه نهج البلاغه آیت الله العظمی خامنه‌ای، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی
- [۲۴] داوودی، محمد، ۱۳۹۴، فلسفه تعلیم و تربیت مشاء، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- [۲۵] سبحانی، محمد قاسم، ۱۳۹۶، رهبری، فرماندهی و مدیریت اسلامی، تهران: مرکز باقرالعلوم سپاه

[۲۶] عسکری وزیر، علی؛ نادری، محمدمهدی؛ متین، حسن زارعی؛ نوروزی فرانی، محمدتقی؛ ۱۳۹۷، تبیین مدیریت جهادی و طراحی الگوی آن در نظام جمهوری اسلامی ایران، بهار و تابستان - شماره ۱۶ علمی

[۲۷] علی شیر، محمدمهدی؛ تولایی، روح الله؛ بیدی، مجتبی؛ ۱۳۹۵، اصول حاکم بر مدیریت جهادی: تحلیلی کیفی از تجربه مدیریت جهادی در کشور - شماره ۲۸

[۲۸] غفارزاده، مصطفی، ۱۳۹۶، طرحی از اندیشه و رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای، تهران: نهضت نرم افزاری

[۲۹] قائمی، علی، ۱۳۶۲، زمینه تربیت، تهران: امیری

[۳۰] قربانی زاده، وجه اله؛ الوانی، سید مهدی؛ علی اصغرزاده رومیانی، حسین ۱۳۹۴، تحلیل محتوای متون سبک مدیریت جهادی، مطالعات مدیریت انتظامی، سال دهم - شماره ۲

[۳۱] کمیته فرهنگی، ۱۳۹۴، ولایت و حکومت، قم: موسسه جهادی (صهبا)

[۳۲] محمدی، مهدی؛ حاکم، محمد؛ نظریوری، امیر هوشنگ؛ موسوی، سید نجم الدین، ۱۳۹۷، شناسایی مؤلفه های الگوی آموزش و تربیت اسلامی مدیران نهادی در ایران، مدیریت اسلامی سال ۲۶ شماره ۲

[۳۳] مصباح یزدی، محمدتقی، ۱۳۹۲، مدیریت اسلامی و ضرورت توجه به آن در نظام اسلامی، اسلام و پژوهش های مدیریتی، شماره ۱ (پیاپی ۷)

[۳۴] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولین نظام سال ۹۸

[۳۵] امام خامنه‌ای، بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی سال ۹۸

[۳۶] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی سال ۹۶

[۳۷] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار کارگران سال ۹۶

[۳۸] امام خامنه‌ای، بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی سال ۹۶

[۳۹] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اساتید دانشگاه سال ۹۳

[۴۰] امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم بیست و پنجمین سالگرد رحلت امام رحمه الله علیه سال ۹۳

- [۴۱] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار کارگران شرکت صنعتی مپنا سال ۹۳
- [۴۲] امام خامنه‌ای، بیانات در اجتماع زایران و مجاوران حرم مطهر رضوی سال ۹۳
- [۴۳] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی سال ۹۲
- [۴۴] امام خامنه‌ای، دیدار با شهردار و شورای شهر منتخب شهر تهران سال ۹۲.
- [۴۵] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۹۲/۰۴/۲۳
- [۴۶] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۸۱
- [۴۷] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۶۹
- [۴۸] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۲
- [۴۹] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۶
- [۵۰] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۸۰
- [۵۱] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۸۸
- [۵۲] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۸۹
- [۵۳] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۹۰
- [۵۴] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۹۱
- [۵۵] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۹۶
- [۵۶] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و هیأت وزیران ۱۳۸۵/۰۶/۰۸
- [۵۷] امام خامنه‌ای، بیانات بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت - ۸۳/۰۸/۲۰
- [۵۸] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۳
- [۵۹] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۴
- [۶۰] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۵
- [۶۱] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۷
- [۶۲] امام خامنه‌ای، امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شهریور سال ۷۸

- [۶۳] امام خامنه‌ای، امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۷۹
- [۶۴] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۹۳
- [۶۵] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۹۴
- [۶۶] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۹۵
- [۶۷] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۹۷
- [۶۸] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت شه‌ریور سال ۹۸
- [۶۹] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۸۸
- [۷۰] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۰
- [۷۱] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۷
- [۷۲] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۸
- [۷۳] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۷۷
- [۷۴] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۱
- [۷۵] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۴
- [۷۶] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۵
- [۷۷] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۶
- [۷۸] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی تیرماه ۹۹
- [۷۹] امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مسئولین نظام سال ۹۸
- [۸۰] امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم بیست و پنجمین سالگرد رحلت امام رحمه الله علیه سال ۹۳
- [۸۱] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۸۲
- [۸۲] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس تیرماه سال ۸۸
- [۸۳] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۶۸
- [۸۴] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۷۱
- [۸۵] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۷۳

- [۸۶] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۷۵
- [۸۷] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۹۰
- [۸۸] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۹۱
- [۸۹] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۹۲
- [۹۰] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۹۳
- [۹۱] امام خامنه‌ای، بینانات در دیدار با نمایندگان مجلس خرداد سال ۸۴